

Devecseri Gábor: Bikasírató

Devecseri Gábor filológusként, műfordítóként, tanulmányíró tudósként is költő volt. Költőnek született. Gyerekkorától kezdve az életnél is többre tartotta az irodalmat. Emberi és költői fejlődésének a lényege éppen abban rejlik, ahogyan és amilyen mértékben alárendeli szerteágazó irodalmi munkásságát, a valóságnál is többre tartott költészetét, az életnek. E fejlődés csúcspontja a hatvanas évekre esik, amikor is egyre tisztábbá váló lírája az élet szolgálóleányává változik; s éppen ezáltal mélyül el s válik jelentőssé a munkássága.

Ezt az állapotot, költői metamorfózist mutatták már a *Csak ennyi meleget* című kötet versei is (1968); s ezt mutatja, talán legszembetűnőbben a *Bikasírató*; az új magyar költészet emlékeztető drámai költeménye, amely először még 1970-ben, az Irodalmi Színpad közönségét hódította meg.

A kritika mostohán bánt a költő Devecserivel. A könyvalakban megjelent művel érdemben még nem foglalkozott, jóllehet a *Bikasírató* a szó eredeti értelmében legenda, azaz olvasandó drámai költemény, oratórium vagy passió-játék; amely versek füzéréből épül és több szempontból leginkább Federico García Lorca *Sírató*éénakéval rokonítható.

A téma látszólag nem új. Hemingway egy testes könyvben dolgozta fel, az egzaktágra törekedve; de őt a halál mibenléte izgatja (*Halál délután*). García Lorca a kitűnő embert és torreadort siratta, a porondon, a küzdelemben holtravált élet. Devecseri Gábor műve más. A lírikus Lorcához több szál fűzi ugyan, tematikát, valóságlátást tekintve is, mégis a belső formát s a költői üzenetet vizsgálva, különbözik tőle. Lorcánál a torreador nő önmaga fölé, lesz holtában is a virtus, az emberség szimbóluma, soha vissza nem térő, meg nem ismétlődhető csoda. Devecseri a „*torot*”, akár győz, akár hal, a bika szemlencséjén át látja.

Devecseri bikája, akár Bartók szarvasa, mindig több önmagánál, és úgy lesz más, és úgy magasodik szimbólummá, mítosszá, hogy nem veszti el a varázslat folyamán sem szarvas-patás-önmagát. A bika- és nem-bika lét úgy kering a központi gondolati mag körül, ahogyan az atommag elektronhéjain kering egymást vonzva és taszítva a

proton, a neutron és egyéb elemi részecske; s egyikük nélkül sem atom az atom, illetve nem az, ami.

A *Bikasírató* gondolati magja, tartalma: maga az élet. Devecseri nem a bikát siratja, nem is az életet, hanem a félre siklatott, a céltalanul kockára tett, a lehetőségeitől, a kiteljesedéstől megfosztott, vagy arról önként lemondó életet. A cirkuszi produkcióra korlátozott, a pénzen megváltható izgalom termelésére készített bikát, *torot*, életet siratja el művében Devecseri Gábor. A komédiázó életet, az álküzdelmet, a látszatharcot, mindent, ami talmi. Mindent, ami nem a szükségszerűen valóság, a kérelhetetlen és megváltoztathatatlan makacsságú valóság. Mi sem állt tőle távolabb, mint a szentimentális állat- és élet-barát magatartás.

E mű igazi témája: az egyéni és a társadalmi, nemzeti sajátosságok, rossz szokások miatt eltékozolt élet. Ezért bikapárti és ezért életpárti, és így bikapárti és így életpárti a költő. Ezért indítja költeményét egy valószínűs vita zárótételével:

„*Ami a bikaviadalokat illeti, én bikapárti vagyok.*”

Ezért szó a költeménybe gyerekkori élményeket, ifjúkori versrészleteket. Ezért ötvözi az utca énekét, a képtár dalát, az idillt, jelentést és kérdést, könnyed csevegést és mítoszt, antik és keresztény kultúrát, s az ember humanizmusát s nemcsak értelmét; az utánzás nyújtotta friss benyomásokat, képzőművészeti és filmélményt. Arra törekedett Devecseri, hogy műve keretei között minden meglegyen, ami *van*.

Ezért válik a bikaviadal menetét követő költemény valami mássá, passió- vagy misztérium-játékká, leginkább mégis verses paraisisissé. Ezért nem csupán egy spanyolországi út terméke a *Bikasírató*. Ezért csak „szent ürügy” a bikaviadal. A költemény valóban „*hátracikázik a bikakultuszokhoz, onnan még hátrább a legősibb emberáldozatokhoz, onnan megint előre a Golgotáig, és máig, a legjelenebb jelenig is*” – ahogyan maga a költő mondta egy nyilatkozatában. A *Bikasírató*ban nemcsak Devecseri egész élete van benne, hanem az enyém is, sőt

mindönk élete és életünk előtörténete is. Ezért hozhatott még a költő számára is meglepetést a kész mű. Ezért sejthette Devecseri, hogy élete fő művét alkotta meg. Ő tudta, hogy a történelem véges-végtelenjéből, az élet antinómiáiból sikerült valamit megragadnia. Tudta, hogy űzött és vadított bikája a mű egy-egy pontján átváltozik, önmagát megőrizve-megszüntetve változik át a történelemtől, a társadalomtól megkínzott emberré. Ez ennek a műnek a nagy értéke, ennek az átváltozásnak a művészi megvalósítása. Erre készült egész életében, tudva vagy öntudatlanul Devecseri Gábor. S a megvalósítást a közelítő halál szorítása, a test gyengülése sem akadályozta meg. Már hord-

ta a betegség „csalános ingét”, de az utolsó pillanatig „gyolcsban zengte énekét”. A *Bikasírató*ban nem a költői pátosz tiltakozik minden brutalitás ellen, „*hanem maguk a dolgok, a tenger, az egész felidézett világ*” (Eörsi István): s ebben azonos Homérosszal Devecseri Gábor költői üzenete, mert a nagy görög is e művészi program teljesítése révén vált a világ és a magyar kultúra integráns részévé. A *Bikasírató* is megérdemli azt a figyelmet, amelyet a magyar Homérosz méltán vívott ki magának. Szántó Piroska ihletett illusztrációi tökéletesen interferálnak a művel, de önálló művészi teljesítménynek is tekinthetők. (*Magvető, 1971*)

CYNOLTER KÁROLY